

Szerkesztőség és kiadó-
hivatal:

Bocskay-utca 9. sz.

Megjelenik minden hó 15-én.

Genealogiai Füzetek

CSALÁDTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT.

A „Genealogiai Füzetek”

előfizetési ára:

Egész évre 8 kor.

Félévre 4 „

SZERKESZTIK:

CSIKSZENTMIHÁLYI SÁNDOR IMRE ÉS KÖRÖSPATAKI ÉS KÖPECZI SEBESTYÉN JÓZSEF.

KIADJA: A SZERKESZTŐSÉG.

Az úri hatóság fejlődése Magyarországon 1848-ig.

(Tizenharmadik közlemény.)

A földesúr területén a dologi kapocs érvényesülésével közületek, községek, néhol virágzó mezővárosok keletkeznek. A dologiság elve, melynek az úri hatóság létét köszöni, azt hozta magával, hogy ezek is alá legyenek vetve a földesúr hatóságának. Az idevonatkozó jogok s kötelezettségek Pfahler s Preyer által a jobbágyi viszonyból s az úri hatóságból kifolyóknak tekintetnek. Ha e közületek tagjai úri hatalom alatt álltak, maga a közület sem emancipálhatta magát. A földesúr idevonatkozó joga leginkább a bíróválasztásnál való közreműködésben nyilvánul. De itt is találkozott a földesúri magánérdek a közérdekkel. E korszakban a közérdek volt még az uralkodó, a jobbágyközségek ők maguk választják előjáróikat szabadon vagy az úr utólagos jóváhagyásával, vagy az általa előre jelöltek közül; ez utóbbi mód ott fejlődik ki, hol a községek már az úri hatalom alatt fejlődtek ki. (Kolozvári-Ovári id. m. 88 l. 2 jz.) Okmánytárainkban találunk egyes úri privilegiumokat, melyek bizonyos községben lakó népeket a szabad bíróválasztási joggal ruháznak fel, ezek nagyobbára hospesek számára adattak.

Itt egy tekintetet kell vetnünk az ugynevezett sőtész községekre. Midőn a történeti résznel ennek befolyását az úri hatóságra láttuk, már említettük azt, hogy az urak az élükön álló scultetussal szerződtek. E szerződések nemcsak vagyoni jogi viszonyokat szabályoztak, hanem a scultetusnak bizonyos közjogi állást biztosítottak. Igaz ugyan, hogy a rugó, mely ezt létrehozta, a középkori hűbérjognak megfelelőleg magánjellegű s főcél a scultetus jobb vagyoni jogi helyzetének biztosítása volt. E szerződésekben vagy földesúri urbariumokban a scultetus az általa alapított község bírájává — villicusává tételik, mely állás száll előőről-utódra, s ezekben meg van állapítva az ő hatásköre, de ő ekkor mint az úri hatóság gyakorlásának egyik közege jön tekintetbe s mint ilyen a bíráskodással járó díjak s bírságoknak részesévé válik s megállapítatik rá nézve az az ügykör, melynek keretén belül jogozott eljárni. Erről részletesen az úri hatóság gyakorlásánál.

Mint a localis érdekek megteremtői lettek a községnek, úgy a fellendülő gazdasági s kereskedelmi érdekek oly szükségleteket hoztak magukkal, melyeket a középkori államfelfogás szerint a földterület urának kellett kielégítenie. E korszakban az állam nem emelkedett célja s kötelessége azon tudatára, hogy mindarra, minek létalapja a közérdek, elsősorban ő kötelezett s jogozott. Ez az úri hatóságban is kifejezést nyer, mert tudni való az, hogy a joguralom

biztosítása az állam legsajátosabb célja, mely a középkor hűbér világában, különösen a germán államokban, mint a bevezetésben láttuk, a magánosok, a hűbérurak jogaiává vált, mely elzalogosítható s eladható. Hazánkban, mint az úri hatóság jogi természetéről szólva részletesen kimutatni bátor leszek, jog- és alkotmányéletének a legerősebb s legnemzetiebb jellemvonásának megfelelőleg, bár a külmegjelenés hasonlítani látszott a germán elvekhez, de a beltartalom s vele járó jogok, kötelezettségek a közjogositvány jellegét is magukon hordják. A fellendülő kereskedelem utak építését követelte meg, ezt bizonyára az úr területén lakó népeknek kellett megtenni. De minthogy az utak a közszükségletek kielégítésére szolgáltak, hazánk közfelfogásának megfelelőleg a közhatalom alatt állottak s csupán ezen ok folytán s nem azért, hogy tán az egyed uralkodónak fő tulajdonjoga lett volna. E fő tulajdonjog szintén a hűbér jog egyik alkotása, legmerészebb antithesis magával a tulajdon fogalmával különben kifejezője a germán hűbéri gondolkodás egyik torzszüleményének. Az állami hatalom joga az útakra s a vámokra fennállott azért, mert az utak a közérdek keresztülvitele végett állottak. De nagyon természetesen az utak jövedelmei, a vámok pénzügytani igazolása abban található meg, hogy az, ki annak szedésére jogozott, kötelezettségeinek megfelelően, t. i. az utat jó karban tartsa. A vám mint ilyen nálunk az ősidőkben is királyi jövedelem volt a regale-k egyik neve. S az első évszázakban a királyt illette meg, de midőn a földbirtok nagyobb jelentőségre tesz szert, a dologi érdekek, az ipar, kereskedelem fellendülnek s a vérségen alapuló személyes jellegű királyság hatalma sülyed s az átalakulás lassu folyamatban megy át a dologias rendi-királysággá, lesz legalkalmasabb idő arra, hogy mint az úri hatóság bíráskodási eleme ekkor nyer nagyobb mérvű kifejlődést, mellette más exentiók s jogok fellépjenek, így bizonyos úr területén lakó jobbágyok vámmentessége, mely az úrnak egyszersmind jogot ad arra, hogy maga számára szedhessen vámot. E vámjog a közlekedés különböző formái között különféleképp nyilvánulhatott. Így mint egyszerű útvám, szedve a járókelőktől, révjog, szedve az átkelőktől, árumegállítási, árulerakási jog, fennállva az áruikat szállító kereskedőkkel szemben. E jogok fennállását bizonyítják okmányaink. (Arp. kori új okm. tár XII. l. 14.) 1270. V. István megerősíti a pannonhalmi apátság vámmentességét, s abbeli jogát, hogy magának szedje azt. (IX. l. 521.) IV. László 1290-ben Hench kamara grófnak s társainak rendeli, hogy Pétert, Ábrahám fiát,

V. Istvántól nyert oroszán-hidi vámszedésben ne háborgassák.

A magán úri hatalom emelkedésével a királyi hatalom a közadózás terén is rést szenvedett, ezt igazolják az adómentességek, melyekkel párosul az a jog, hogy az urak azt maguknak szedhessék. Így Árp. kori új okm. tár III. 198, III. 229, III. 232, IV. 52 (mit az exactores et collectores szedték be), XII. 190. 1277. IV. László Gerzencze-megyét a zágrábi érseknek adja, ezt az úri hatósággal ruházza fel s őt a nyust, zulusma adó alól felmenti s ennek szedésével ruházza fel. Más okmányok egyes urakat a sószállítással ruháznak fel, illetve engedélyt adnak rá, mi szintén királyi jövedelem volt. Így Árp. kori új okm. tár XI. 258, II. Endre király 1233. a pannonhalmi apátságának. Ide sorakoztak az u. n. királyi kisebb haszonvételek, de a melyeket mint az úri hatóság elemeit felvenni nem lehet, mert ezek csupán magán jogositványok voltak; de itt kell felemlitenünk azt a jogot, mely az előbbiekből foly s az úri hatóság kifejlődésének előhírnöke volt, ez a pénzverési jog, mely hazánkban is megilletett némely hatalmas főurat.

Végül a közös vallási érdek egyházak, templomok építését tette szükségessé, ezt legtöbbször a földesúr eszközli s ő gondoskodott az ellátásáról, fenntartásáról, ennek alapján keletkezett a kegyúri jog (ius advocatitiae) vagy a ius patronatus. Így C. D. T. V. v. 2 l. 39. V. István a Sági B. M. V. egyházra vonatkozólag Hunt Pázmán nemzetségből származó Miklóstól a ius patronatust elvonja s anyjának ítéli meg. Némely földesúr azonban megengedte a jobbágyoknak szabadon választani papot. Így T VIII. v. 2. l. 167—1318. az esztergomi érsek jóváhagyván Doncomes által a rosenbergi hospeseknek adott kiváltásokat, a többek közt ezeket mondja: „Praeterea sacerdotem sive Parochum eligent suo placitu praesentandum, quemcunque et undecunque voluerunt.“ (Árp. kori új okmtár IX. 558. X. 263. X. 275.)

Ezek a jogositványok mindössze voltak alkatelemei az úri hatóságnak, mely mint látszik, dologi s személyes függettségét feltüntető elemből állott s a személyes függésnek voltak kifolyásai mindazok a jogositványok, melyek az összeség érdekeit érintették. Ez előbbieket az úri hatóság magánjogi, az utóbbiak közjogi elemei voltak. A dologi alkatelem a vagyonjogi viszonyokat foglalja magában, megfelelően az úri s gazdai hatalomból kifolyó jogviszonyoknak. S mint említve volt, e vagyonjogi viszony volt a prius s a személyi függés, mint ennek folyománya a posterius. Maga a jobbágy visszakövetelése az elhurcolótól, vagy ha jogtalanul költözött el, az elfogadótól első sorban a vagyonjogi viszonyon alapult, mert neki ezt kellett megszüntetnie szükségkép, hogy a személyi függettsége elenyésztevel szabadon költözhesse. S mivel az úri hatóság már személyes természeténél fogva is csak a területén lakókra terjedt ki, azt lehetne mondani, hogy a földesúrnak a jobbágyi visszakövetelési joga szintén a személyes függettségnek lenne kifejezője. Ez állításban igen sok igazság van, mert maga a gyakorlás is, mint ilyen személyes jellegű. De midőn valamely jobbágy elhurezoltatik, vagy az megszökik, szükségkép első sorban a dologi függettség van megsemmisítve s csak másodsorban a személyes. Így a jobbágy-telken lakó nemes személyileg nincs alávetve az úri hatóságnak, de dologilag igen s ha ő az urbéri kötelezettségek teljesítése nélkül költöznék el, volna valaki hajlandó azt állítani, hogy őt az úr ne kívánhatná vissza kötelezettségei teljesítésére, vagy annak későbbi dologi urát ne kényszeríthetné annak kiadására, vagy a kár megtérítésére s a birság megfizé-

tésére? Ezek voltak az indító okok, mik arra bírtak, hogy a dologi függettségnél említsem fel ezt. Ha az úri hatóság e jogkörét tekintetbe vesszük s összehasonlítani kívánjuk a germán jog intézményével, önkéntelen szemünkbe ötlük az, hogy hazánkban minden koordinált, subordinatit nem találunk, hol ilyesmi látszik, ott csak a gyakorló közeg áll előttünk, mely nem saját jogát, hanem mandans-át gyakorolja. Tehát egészen más hazai úri hatóságunk megjelenése, mint a germán jogbeli, mind eltérők voltak azok az irányelvek, melyek az összes jog- és alkotmányéletet áthatották.

As úri hatóság gyakorlása.

Minden jog, hatóság, hogy a külvilágban felismerhető legyen, szükséges, hogy gyakoroltassék. A gyakorlás az, mely olyan a jogintézménynél, mint az embernél a gondolat, mely akkor lesz mások előtt nyilvánvalóvá, ha külsőleg is nyilvánítatik, minden, mi jogi fontossággal, szükségkép a külvilágban történik, mindig bizonyos külsőséget involvál. De nagyon természetes az is, hogy jogosan csak oly benső akarat nyerhet külsőleg cselekmény által kifejezést, mely a jog és erkölcs határain belül marad, mindaz, mi ezt áthaladja, jogtalan. A „hatóság“ szó szerint a külvilágban való, hatással jár, mint jogi fogalom szükség csak jogosan cselekedhetik, a mihelyt túlmege jogkörén, vagy annak gyakorlásában nem tartja meg a jog követelményeit, megszűnik hatóság lenni, mint physikai személy cselekszik. Ha valahol a jogkört át lehetett hágni, úgy az úri hatóság gyakorlásánál igen, itt e korszakban a jogos gyakorlásra palladiumot csakis a királyi hatalom tekintélye nyújtott. Minél nagyobb, minél kiterjedtebb volt valamely úr hatósági területe, annál nagyobb volt az ügykör s annál nagyobb volt az elintézendő ügyek száma is. Az úr maga képtelen volt az ügyek ellátására, officialesekre szorult s minél nagyobb volt valamely uradalom, annál nagyobb számu officialesei voltak, hogy méltán elmondhatja Bartal, hogy az egyházi nagyok curiája a királyi curia utánzása volt. Magára az úri hatóság gyakorlására mindig a földesúri urbariumok voltak irányadók, vagy a királyi privilegiumok, melyek ilyeneket jóváhagytak. Itt minket kiválóan a bíraskodási jog gyakorlása érdekel, mert a többi elemnek gyakorlása egyszerű s könnyen elgondolható. Minden ügy, mi az úri hatóság birói illetőségéhez tartozott, az úr előtt indított meg, lett légyen a felperes ott lakó jobbágy, vagy más nemes, vagy általa védett jobbágya. C. D. T II. l. 252. 1190. „Sed solum coram episcopo vel eius officialibus debeant dicti populi in criminalibus, quam in pecunariis conveniri.“ Ugyanezt tartalmazza T III. v. 2. l. 425. 1235-ben a pécsi egyháznak adott privilegium s okmányainknak mindenike, mely ide vág. Mi e kor igazságszolgáltatását illeti, azt kell következtetnünk, hogy az úr vagy officialesei hirdettek bizonyos törvény-napokat s a felperes akkor terjesztette be szóban panaszát, vagy ha az úr nem tartott, arra felhivatott, az úr maga minden ügyet el nem láthatván, gyakorlási közegekről gondoskodott. Ilyen közegek voltak az ő officialesei s a villicus. A földesúri urbariumok s a királyi privilegiumok részletesen megállapítják az eljáró officialis vagy villicus hatáskörét is. Így C. D. T IV. v. 1. l. 297. 1243. IV. Béla a budai prépostságnak megadja azt a jogot, hogy bárkit felhatalmazhat az ő nevében s helyette a polgárok felett s minden ügyben bíraskodni. S e privilegium kifejezője annak, hogy mennyire hajlamot érzett hazai jogunk is a társas bíraskodás iránt, midőn rendeli, hogy a kirendelt biró, 6 városi polgár, kiket a prépost elfogadott, hozzá-

járolásával járjon el azokban az ügyekben, mik halálos ítéletet vagy a javak elvesztését vonják maguk után. S a 6 városi polgár közül eljárása által gyanakvásra adna okot, hasznavehetetlennek bizonyulna, a prépost őt elmozdithassa s a polgárok meghallgatásával mással helyettesítse. C. D. T. IV. v. 1. l. 441, 1246. István esztergomi kereszturi jobbagyainak (Bars megye) megengedi, hogy polgári ügyeik a német, de a bün-

ügyek a magyar jog szerint ítéltessenek el. Villicust választhatnak, ki 1 marca-ig bíraskodhat; a vérügyekben s az 1 marcat meghaladó ügyekben a comes járjon el a falusbiróval s más falusi előljáróval együtt. Ha valaki a falusbirót eljárásában gátolná, hozassék tudomására. A pristaldus nagyobb s kisebb ügyekben 40 denarig járhat el s a tolvajokat addig fogva tartja, mig ítélet hozatik felettük. Dr. Endes Miklós.

II. Rákóczi Ferenc házassága.

Vándor madár az emlékezés. Kiterjesztett szárnyalással röpköd a multak köd s napfényben váltakozó tájai fölött. Suhognak a szárnyak. A délibábos vidék messze elmarad, hegy s völgy váltakozik. Kietlen róna és illatos berek, virágos mező és hantolt sirokkal tele szomorú temető. Suhognak a szárnyak. Büszke bércek szép honából derült mosoly száll feléd. Egy ragyogó napsugár rátéved a munkácsi várra, megcsillan, megrezeg Zord északi szél jön és végig zúg a majtényi sikon Suhognak a szárnyak. Kopár lett a vidék, komor, szomorú. Este van. A vándor madár a galatai temetőben csukott szárnyalással ül el.

Emlékezzünk régiokról. A nagyok, a dicsők közül a legtündöklőbből. Rákóczi Ferenc, kurucok királya te reád gondolok. Te reád, ki elültetted nekünk a szabadság fáját. Te reád, kit a honserzelem ölt meg. A mint behunyt szemmel keresem a multat, kérdezem, vajjon Téged szerettek-e igazán, hiven? Rajongó lelkednek volt-e illő párja?

Volt, hisz nagyatyáink még sóhajtván emlegették a nagy nevet. Könnyel áldoztak emlékezetének. Es mi? Mi már elfeledtük. Messze elszállt sóhaj vissza nem tér többé. Nap felszitta könnynek hire sincs, nyoma sincs. Fájdalomnak hurja eltompult a lanton. Fájdalomnak csöppje fölszikkadt a hanton.

Szatmári vár tornyán reszkető lobogót, bibor seiyem zászlót tudjátok ki varrta? „Pro libertate“ tündöklő betűit ki hímezte rája? Puha fehér kacsók áldott munkássága! Kinek hullott könnye Ocskaynak vesztén; kinek hullott csókja kurucok vezére égő homlokára?

Ha fölzúgott a nóta: Rákóczi, Beresényi hófehér karjával ki fűzte magához daliás leventék legszébbik hajtását?

S ha tárogató bűgött könnyfakasztó szóval, szivet tépő búval, vérző hősök mellett ki volt, ki örködött anyai gonddal?

Ágyuk dübörgése, kardok csattogása, halálthozó golyók éles sívítása megszűnt-e, kitért-e könyörgő imára?

Messze idegenbe, nagy Törökországba ki küldött könnyet, sóhajt és fohászt? Ki vigyázott szellő sóhajára, vészthozó tengernek viharzó fodrára? Ne bántásatok őt, a szívében vérezőt, szép Magyarországnak bűját ki elvitte közetek

*

A bécsi Aspremont-palotában töltött napokhoz fűződik Rákóczi első szerelme. Fogékony fiatal lelkében forró vonzalom, ideális szerelem, mély titkos szenvedély kelt egy ifjú szép hölgy iránt. „Sok ideig nem tudtam, miért látok egy hölgyet szívesebben a többinél. A vele való társalgást miért keresem nagyobb hevülettel. Miért örvendek jelenlétének és miért szomorkodom távollétében. Jobban tiszteltem őt, mint bárki mást. Hosszú órákat töltöttem az utcára néző

ablakoknál, hogy lássam a mint jön, vagy hintájában tova robog. Egész nap róla gondolkoztam és éjjel is többnyire az ő alakjával foglalkozott álmodom. Alig említették beszélgetés közben, azonnal előntötte arcomat a pir és mindezen érzelem minden egyes alkalommal fellobbant szívemben, a mikor őt megpillantottam.“¹

És ezt a rajongó, ideális érzelmet megőrizte Rákóczi ugyszólva egész életén át. Házassága idején is elő-előtört lelke mélyéből. Ki volt e hölgy? Nem tudjuk. Rákóczi a nevének nem jegyzi meg. Erzelmeit másnak el nem árulta, sőt imádoottjának sem vallotta meg. A rajongásig szeretett nő férjes asszony, az iránta táplált érzelem czéltalan volt.

Már pedig Rákóczi, családjára és történelmi hivatására való tekintettel a nősülés komoly feladata várt. A bécsi érdekek persze ennek ellenkezőjét kívánták. Egy millió kétszáz ezer hold területű magyar birtok ura volt. Magtalan elhalálózása esetén a fiscusnak s közvetve a benfentes bécsi uraknak kövér falat kínálkozott volna! Udvari körökben el is követtek mindent ebbeli czéljuk elérésére. Ámde Rákóczi túljárt az eszükön és nem akadt bele a kitergetett pókhálóba. Azok a jó urak pedig még gyalázatos merényllettől sem riadtak volna vissza, csakhogy Rákóczi családjának magva szakadjon. Gr. Zichy István győri altábornagy írja 1685. nov. 12-én Szent-Miklósról gr. Eszterházy Jánosnak: „ne unquam familia Rákocziana floreat, hirtelík: vannak oly tanácsok, hogy discantistát csináljanak az ifjúból.“²

Sógora gr. Aspremont és gr. Batthyányi Ádám horvát bán fölfogva a helyzetet, komoly ajánlatot tettek Rákóczinak, hogy nősüljön meg. A Brunswik és a hessen-darmstadti házak virágai voltak kiszemelve. A Brunswik hercegnő utóbb József császár jegyese lett. A Hessen-Darmstadti hercegnő közeli rokona volt az akkor uralkodott Eleonora császárnénak. Unokahuga György darmstadti hercegnek, kihez Rákóczit mély baráti vonzalom fűzte.

Igen előkelő és előnyös összeköttetésnek ígérkezett mind a kettő. Rákóczi azonban szíve szerint határozott és Darmstadti Magdalénát választá. A szokásos lépések megtételére György herceget és derék sógorát Aspremontot kérte föl. Az előbbi előzékenyen ígérkezett a hercegnő keze elnyerését kieszközölni. A megbízottak tisztokban eljárván, sikerült a hercegnő atyja beleegyezését is megszerezni.³

Rákóczi különben Menegatti jezsuita atya útján a császárnak is előterjesztette szándékát. Ez nejjével és meghittebb miniszterével a czélbavett házasság felett tanácsot tartott. Ezek politikai okokból kényelmetlennek találták, hogy a császár sógorságba jöjjön Rákó-

¹ II. Rákóczi Ferenc fejedelem önéletrajza. Fordította Domján Elek. — 35. l.

² Thali Kálmán: II. Rákóczi Ferenc ifjúsága. 173. l.

³ Rákóczi F. Önéletrajza 36. l.

czival. Elhatározták tehát a házasság megakadályozását. Nyíltan nem teheték, mert szemben találták volna magukat a darmstadi fejedelemmel, ki a házassághoz már beleegyezését adta. Alattomos és jellemtelen csel-szövényhez folyamodtak tehát, melyről alább lesz szó. A császár nem adott választ Rákóczi előterjesztésére, hanem ajánlotta a már tervbe vett olaszországi útjának mielőbbi megkezdését.⁴

Rákóczi tehát útra készült. Az egybekelést hazakerkezéséig elhalasztotta. Úti társa Aspremont Ferdinánd gróf, a máltai lovag. „Egy szelid lelkületű, kiválóan kegyes életű ember.“ Nemsokára Velence, Florenc, Pisa csodás vidékei tárultak a fiatal fejedelem elé. Belemerült a tapasztalás és tudás gyönyöreibe. Bécsbe pedig fonták az ármányt ifjú életének megtartására.

Rómában vette sógora levelét, melyben tudatja, hogy Rákóczi jegyesse, Magdaléna hercegnő hirtelen betegségben elhalt.⁵ Nem volt többé maradása. A legképtelenebb veszedelmekkel, hóziatarokkal küzködve rohant a Simmeringen át haza.

A gyászeset pedig csak Rákóczi házasságának megakadályozására kigondolt csel volt. A császári udvarhoz *jött* gyászjelentést közölték Aspremonttal. A bécsi főaristocráták is kapták hasonló tudósítást. Ugyanekkor a bécsi udvar tudatta a darmstadi fejedelemmel, hogy Rákóczi olaszországi útjában szerencsétlenül kimult. Mindkettőjüknek tehát holt híret keltezték. A koholmány csak nagy későre derült ki.

A vélt gyászeset Rákóczit leverte. Enyhülést Magyarországon keresett. Aspremont azonban nem hagyta mulni a dolgot. Eltökélte újabb is házasságra sarkalni Rákóczit. „Aközben sógorom, Aspremont gróf gyakran feltárta előttem, őszinte és igaz jóindulattól áthatottan helyzetemet. Azon politikai okokat, melyeknek kényszere alatt, az ő véleménye szerint, a házasságról kell gondolkoznom. Előadta, hogy én vagyok utolsó sarja házának, melynek az osztrák ház esküdt ellensége. A meddig nőtelen maradok, mindig abban a véleményben lesz, hogy ellene áskálódok. Azért nem is lesz bátoroságos Magyarországon letelepednem. A mi mégis, úgy az illendőség, mint a hasznosság szempontjából, továbbá birtokaim jobb karba hozatala kedvéért és a nemzet bizalmának visszaszerzéseért szükséges.⁶

A derék Aspremont igen jól tudta, hogy a bécsi udvar igyekezni fog az előbbihez hasonló *meglepetéseknek* elejét venni. Maga fog Rákóczinak arát keresni. Olyat, mely a birodalmi érdekeknek tökéletesen megfelel. De tudta azt is, hogy a császár ajánlatát visszautasítani tanácsos nem lesz. Ezért sarkalta folyton Rákóczit. Sőt, midőn észrevette, hogy ez az ő nőtestvére özvegy Althan grófné leánya iránt mutat hajlandóságot, erről határozottan lebeszélte. Daczára, hogy saját hugáról volt szó, felvilágosította Rákóczit, hogy ez nem lenne hozzá illő házasság. Nem titkolta el az özvegy mesterkedéseit sem, melylyel hálójába igyekezett vonni a dúsgazdag fejedelmi ifjút. Történt, hogy a mainzi választó fejedelemnek a bécsi császári udvarnál levő ügyvivője, valami Gauden nevű ember megismerkedett Rákóczival. Szóba hozta előtte Károly, hessen-rheinsfeldi fejedelem *Sarolta-Amália* nevű leányát. Elragadtatással beszélt a bájos: *szőke fürtű, kék-szemű, fejjépiros arczú, 15—16 éves leányka-hercegnőről.* Eleven kedélyéről, viruló kellemeiről, kellemes vol-

táról, kitűnő gondosságú s szigorú erkölcsi irányú neveltetéséről, ősi származásáról.

Mindez Rákóczira igen nagy hatással volt. Sógorával is közölte a dolgot, ki szintén biztatta Rákóczit az elhatározó lépésre. Számítottak azonban a bécsi udvar megszokott cselvetéseire és elmaradhatatlan akadékoskodásaira. Ezért úgy intézték a dolgot, hogy Rákóczi engedélyt kért a császártól Badeni Lajos herceg vezérlete alatti rajnai tábornak „*tanulmányozás*“ céljából való megtekintésére és a Belgiumban hadakozó Vilmos angol király meglátogatására. Útjuk tulajdonképeni célja pedig Köln volt, hol a jó eleve értesített Károly herceg és a jövődöbeli menyasszony várta őket.

Rákóczi elragadtatással beszél a találkozásról. A hercegnő szépsége egészen lebilincselte: „*szépség hírére messze fölülmuló alakot leltem benne.*“ De Rákóczi kiváló egyénisége se hagyta hidegen a szép hercegnőt. Rövid idő alatt kölcsönös vonzalom fejlődött ki. A házasságnak tehát mi sem állott útjába.

A házassági szerződést 1694. szept. 25-én írták alá. Az esküvő a következő nap ment végbe a kölni dómban. Maga az érsek adta reájuk az egyházi áldást.

Károly fejedelem leányával női hozomány képpen huszezer hesseni kamara-forintot adott. Viszont a vőlegény möring gyanánt 100.000 birodalmi tallért kötött le. Azonkívül vörös gyémántokkal gazdagon kirakott fülbevalót ajándékozott 15.000 Rh. frt értékben.⁷

A minden fény és pompa nélkül megtartott esküvő után a fiatal pár és Aspremont csekély kísérettel megindultak haza — Bécsbe. A házassági kötésről értesítést kaptak az összes európai udvarok. Természetesen a bécsi és a *darmstadi* is. Mindkét helyen nagy zavar és érthető bosszúság kelt nyomában. Amulattal olvasta a hirt György herceg, Rákóczi barátja és keserű csalódottsággal Magdaléna hercegnő. Holtnak vélt, elsiratott vőlegényének házassági hírére! Eleonora császárnő aljas cselszövénye mindezeideig titok volt előtte. Most is inkább Rákóczi hűtlenségére gondolt és elkeseredésében terjedelmes levelet irt neki. Frankfurtban találta a futár Rákóczit, ki alig bírta leplezni zavarát ifjú neje előtt.

De dúltak-fúltak a bécsi császári palotában is. Bosszúságukat legkevésbé sem igyekeztek eltitkolni. A császár rendeletet adott ki, hogy a hazaérkező Rákóczit azonnal szobafogságba helyezték, mert daczára, hogy *gyámsága alatt áll, az ő* tudta, tanácsa és beleegyezése nélkül mert házasságra lépni.

Rákóczit végtelenül bosszantotta a méltatlan bánásmód. Mert hiszen Lipót császár még 1694. márcz. 9-én kiadta nagykorúsító királyi decretumát. Ezzel az oklevéllel kezében ment föl Aspremont a császárhoz, ki kénytelen volt megszegyenülve beismerni, hogy *erről* megfeledezett.

A udvart különösen politikai okok ingerelték föl Rákóczi házassága ellen. Ezekről majd később szólnunk. Minket különösen a házasság ténye érdekel, fordítsuk tehát arra figyelmünket.

A hesseni ház egyike a német birodalom legrégebbi fejedelmi családjának.⁸ A 615-től 647-ig Brabant

⁷ Thali K. i. h. 239—240. l.

⁸ *Türkheim*: Histoire genealogique de la maison de Hesse. 2 köt. 1819--20

Reimer: Urkundenbuch zur Geschichte der Herren von Hanau. I—III. köt. 1894.

Dr. Rehm: Geschichte beider Hessen.

Vehse: Geschichte der deutschen Höfe. 27 köt.

Rommel: Leibniz und Landgraf Ernst von Hessen-Rheinfels. I. k

⁴ Thali K. i. h. 174. l.

⁵ Rákóczi F. Önéletrajza 44. l.

⁶ Rákóczi F. Önéletrajza 45. l.

és Lotharingia fölött uralkodott I. Pipin egyenes utódai s így 1100 éves souverainek.

A Hessen-Rheinfelsi ág törzse Ernő herceg, ki 1652-ben ünnepélyesen katholizált. Ugy vallási, mint politikai hajlamai a francia udvarhoz fűzték. A 30 éves háborúban a német császár ellen harcolt. A pfalzi örökösödési háborúban nyíltan XIV. Lajos mellé szegődött. A rajnai erősségeket felajánlotta a francia csapatoknak. Tette mindezt XIV. Lajos személyének hódító varázsa alatt, de másrészt indító ok volt azon rokoni kapocs is, mely közte és Orleansi Fülöp között 1671-ben létre jött. Ugyanis ekkor vette nőül testvéreinek Vilmosnak unokáját, Erzsébet-Saroltát Fülöp herceg.

Fia Károly, a wanfriedi herceg spiritista hajlamairól volt nevezetes. Hirdette, hogy előtte szellemek jelennek meg. Így nagynénjének a dán királynőnek szelleme előtte már akkor megjelent, midőn rokonai még azt sem tudták róla, hogy meghalt, vagy hogy csak meg is betegedett. Ezen szellemlátó képességet állítólag bájos leánya *Sarolta-Amália* is átöröklé atyjától.

A bécsi udvart különösen azon körülmény fesze-

Agost lengyel királyllyal és *Frigyes* porosz királyllyal való összeköttetését is. Tudjuk, hogy előbbinek Rákóczi többször felajánlotta a magyar koronát. Elhatározásával ezen összeköttetés mindenestre befolyással volt. Ugyanez vezethette a porosz király fiával szemben tett hasonló ajánlatánál.

Rákóczi elejétől fogva bizalommal viseltetett a porosz udvar iránt, mutatta 1694. okt. Frigyes választóhoz intézett levele. Családi ügyben támogatást kér, melyet Frigyes azonnal meg is ígért. 1701-ben pedig Rákóczi neje könyörgött segítségért elfogott férje számára.

Politikai téren legjelentősebb volt, hogy a szatmári béke után a porosz király hajlandónak nyilatkozott az emigrációt befogadni. Hire is járt, hogy Rákóczi a czárral együtt Berlinbe fog érkezni. Azonban a megriadt bécsi kormány felkérte a porosz udvart, hogy a császárnak olyan ellenségét, mint Rákóczi, a király ne engedje országába. A berlini utazás tehát elmaradt, de Rákóczi *Comes de Saaros* néven Thorba érkezett s ott Jablonsky nevű ügyvivője útján szorgalmazta ügyeit.¹⁰

Érdekes, hogy a külföld általában hogyan fogta

I. TÁBLA.

Hessen Fülöp tartománygróf (Magnanimus)

sz. 1504. nov. 13. † 1567. márcz. 31.

Krisztina, *György szász herceg leánya*
esk. 1524. febr. 1. † 1549. ápr. 15.

Vilmos

sz. 1532. jun. 24. † 1592. ang. 25.
Hg. Württemberg Sabina
esk. 1566. febr. 12. † 1581.

Móricz

sz. 1572. máj. 25. † 1632. márcz. 15.
Gr. Nassau-Steegen Julia
esk. 1603. máj. 28. † 1643. febr. 5.

Ernő

sz. 1623. decz. 9. † 1693. máj. 12.
Gr. Solms Mária-Eleonora
esk. 1647. jul. 1. † 1689.

Károly

sz. 1649. aug. 3. † 1711. márcz. 1.
Gr. Leiningen Alex. Julia
esk. 1678. jun. 4. † 1703. ápr. 19.

Sarolta-Amália

sz. 1679. márcz. 8. † 1722. okt. 18.
II. Rákóczi Ferencz
esk. 1694. szept. 26. † 1735. ápr. 8.

György

sz. 1547. szept. 10. † 1596. febr. 7.
Gr. Lippe Magdalena
esk. 1572. † 1582. febr. 26.

Lajos

sz. 1577. szept. 24. † 1626. jun. 27.
Hg. Brandenburg Magda
esk. 1598. jun. 5. † 1616. máj. 4.

György

sz. 1605. márcz. 7. † 1661. jun. 11.
Zsófia-Eleonora, János-György szász herceg leánya
esk. 1627. ápr. 1. † 1671. jun. 2.

Anna-Eleonora

sz. 1601. jul. 30. † 1659. máj. 6.
Hg. Lüneburg György
esk. 1617. decz. 14. † 1641.

Zsófia-Amália

sz. 1624. márcz. 24. † 1685. febr. 20.
Frigyes dán király
esk. 1643. okt. 18. † 1670. febr. 9.

Ernő-Agost

sz. 1629. XI. 10. † 1698. I. 28.
Hg. Pfaltz Zsófia
sz. 1630. X. 13. † 1714. VI. 8.

Erzsébet-Amália

sz. 1635. márcz. 20. † 1709. aug. 4.
Hg. Pfaltz Fül. Vilmos
esk. 1653. aug. 24. † 1690. szept. 2.

György

sz. 1653. IV. 23. † 1708. XI. 3.
Anna angol királynő
esk. 1683 VIII. 7. † 1714 VIII 12

Anna-Zsófia

sz. 1647. IX. 1. † 1717. VII. 1.
János-György szász-vál. fej.
esk. 1666. X. 9. † 1691. IX. 12.

Zsófia-Sarolta

sz. 1668. X. 20. † 1705. II. 1.
Frigyes porosz király
esk. 1684. IX. 28. † 1713. II. 25.

Eleonora-Magda

sz. 1655. jan. 6. † 1720. jan. 9.
Lipót császár
esk. 1676. decz. 14. † 1795. máj. 5.

Frigyes-Agost lengyel király
sz. 1670. V. 12. † 1733. II. 1.

lyezte, hogy Rákóczi e házasság által sógorságba jutott XIV. Lajossal, a „grand roi“-val, Orleansi Fülöp házassága révén. Köztudomású volt, hogy a Habsburg-dynastia legféltelmesebb versenytársa, XIV. Lajos gyakran vette igénybe sógornőjének az eszes Erzsébet-Sarolta hercegnőnek véleményét. Erdekközösségből a francia udvar amúgy is kész volt mindenkor támogatni a magyar függetlenségi törekvéseket, most e házasság révén kettős ok volt attól tartani. Vagy legalább is gyanús szemmel nézni az összeköttetést. De élénk emlékezetben volt még Ernő hercegnek a 30 éves és a pfalzi háborúban tanúsított francia rokonszenve is.

A legjobban fintorgatta azonban az orrát Eleonora császárné, ki szintén sógorságba jutott Rákóczival. Anyja szintén hesseni leány, Károly herceg második unokatestvére: Erzsébet-Amália. (Lásd I. táblát.) Az udvari érdekek Rákóczi tervszerű elnyomatását, az új rokonsági kötelék pedig elnézést követelt. Ez volt az első összeütközési pont. De a bécsi udvar garázdálkodó kezét megkötötték most már a külső udvarok, hol nem bécsi szellemben gondolkoztak e házasságról.

Az I. táblán⁹ feltüntettem Rákóczinének *Frigyes*

föl Rákóczi helyzetét. Ugy gondolkoztak, hogy az osztrák ház férfi-ága rövid időn ki fog halni s akkor Magyarország Erdélylyel önállóvá lesz. Nem lehet kétség tárgya, hogy a kit most fejedelemül választottak, az lesz majdan királyok. (A pragmatica sanctió csak egy évtized múltán jött létre.) Erre az időre kellene készülnie. Résztint javait visszanyerni iparkodnia, részint pedig fiait ranghoz méltón neveltetni.

Frankfurtban Dohna és Metternich terjesztették a császár elé Rákóczi pontjait, de vissza lettek utasítva. Metternich szintén rokona, második unokatestvére volt Rákóczinének. Ugyanez, ki később is tett lépéseket Rákóczi érdekében. De mit sem tudott kivinni, mert a császár, ha Rákóczi ügyével közeledtek feléje, *per viscera Christi* kéri őket, hagyják e dolgot.¹¹

Ugyancsak az I. táblán látható Rákóczinének az előbbiekhöz egészen hasonló összeköttetése *Anna* angol királynő férjével, György dán herceggel.

A II. Rákóczi Ferencz által vezetett hatalmas

darzu gehöringen Genealogischen Fragen. I—IV. Theil. Leipzig 1737. 1727. 1728. 1733. alapján összeállítva.

¹⁰ *Kvacsala János*: II. Rákóczi F. porosz összeköttetései történetéhez. Századok 1898. évf. 577—597. l.

¹¹ U. o. i. h. 585.

⁹ *Hübner Johann*: Genealogische Tabellen nebst denen

mozgalom már kitörésétől kezdve élénken érdekelte az angol kormányt. Felajánlotta a császárnak, hogy közbenjár a magyarokkal kötendő béke érdekében. Ugyanekkor Hollandiával is tudatta Stepney György bécsi követének küldött megbízás tartalmát. Hollandia 1704. január elején meghagyta Hamel-Bruyninxnek, hogy Bécsben angol tiszttársával egyesülve sürgesse a közbenjárás ügyét.¹² Ezek működése a történelemből ismeretes. Csak arra kívánok rámutatni, hogy Anglia közbelépése szintén főleg a családi összeköttetéseknek tulajdonítható. Hogy más okok is közreműködtek, elismerem. Célom azonban éppen az, hogy rámutassak ezen családi összeköttetésekre, melyek a magyar ügynek bizonyára csak hasznára voltak.

Rákóczi házasságának másik de már szomorú érdekessége, hogy közeli rokoni viszonyba jutott Rabutin generálissal, ki Erdély kormányzója, helyesebben zsarnoka, nyomorgatója volt.¹³ Károly fejedelem és Rabutin neje (Dorottya-Erzsébet, Holstein-Wiesenburgi hergnő) első unokatestvérek voltak. (Lásd II. táblát.)

II. TÁBLA.

Gr. Waldeck Keresztély sz. 1585 decz. 27. † 1638.
Gr. Nassau-Siegen Erzsébet esk. 1605.

Kata sz. 1612. † 1649. Hg. Holstein-Wiesenburg Fülöp-Lajos esk. 1643. nov. 15. † 1689. III. 10.	Dorottya sz. 1617. gr. Leiningen Emico esk. 1641. † 1658.
Dorottya-Erzsébet sz. 1645. † 1725. jan. 8 1. gr. Sintzendorf György-Lajos esk. 1661. nov. 20. † 1689. decz. 14.	Alexandrina-Julia sz. 1651. † 1703. ápr. 9. gr. Hessen Károly sz. 1649. esk. 1678 † 1711. márcz. 1.
2. gr. Rabutin Lajos csász. tábornok esk. 1682. † 1716. nov. 10.	Sarolta-Amália sz. 1679. † 1722. okt. 18. II. Rákóczi Ferencz esk. 1694.
I: Mária-Leopoldina sz. 1665. ápr. 11. † 1709. máj. 26. Hg. Hohenzollern Fr. Vilmos esk. 1687. jun. 22. † 1735.	II: Amáde sz. 1683. † 1727. táborszernagy gr. Lamberg ...
Frigyes-Lajos sz. 1688. aug. 30.	

Dorottya-Erzsébet hercegnő első házasságából született leánya, Mária-Leopoldina pedig *Hohenzollern* Frigyes-Vilmoshoz ment nőül.

Befejezésül nem mulaszthatom el felemlíteni, hogy úgy Rákócziné, mint maga Rákóczi is Árpádházi ivadékok. II. Endre magyar királynak nőági leszármazói.¹⁴ A leszármazást a III. tábla tünteti fel. Szükségtelen

¹² *Angyal Dávid*: Erdély politikai érintkezése Angliával. — Századok. 1900. évf. 873. l.

¹³ *Siebmacher*: Siebenbürg Adel 51—54 l
V. ö. *Cseréi Mihály*: Historiája 284. 346. 347. 348. 351. 353. 357. 358. 359. 367. 374. 383. 390. §§.

Szilágyi Sándor: Erdély története II. k. 397. l
Thaly Kálmán: Dunántúli vármegyék gyűlése Sümegen. Tört. Tár 1899 évf. 219. l.

— Ki volt Csobániz megvédője Rabutin ellen 1707-ben. Századok 1881. évf. 65. l.

Lampérth Géza: Gr. Pekri Lőrincz leveleiből. Tört. Tár. 1899. évf. 459—473. l.

Thaly Kálmán: Munkácsi leltárak s udvartartási iratok. Tört. Tár 1900 évf. 344. l.

¹⁴ *Hübner J.*: i. m.

Nagy I.: Magy. orsz. csal.

B Kiss B.: Az Árpádok királyi vére.

Thaly K.: A Rákóczi-ház és Árpád vére Századok 1882. évf.

Dr. Wertner M.: Az Árpádok családi története.

— — — A magy. nemzetségek. I - II.

— — — Thaly's Forschungen über die Letzten

Rákóczy. Herold. Berlin. Kül. leny.

hangsúlyoznom, hogy ennek sem genealogiai, sem más tekintetekből különösebb jelentőséget nem tulajdonítok. Talán csak curiositas az egész. Ámde nem tanulság nélküli. A 800 esztendő genealogiai láncolatban a szakgenealogus is fog találni a maga kutatásaihoz anyagot.

III. TÁBLA.

II. Endre magyar király sz 1176 † 1235 <i>Gertrud</i> , meráni IV. Bertold leánya † 1214.	
IV. Béla sz. 1206. † 1270. <i>Mária</i> , Laskaris Tódor nikaeai császár leánya † 1270.	Erzsébet sz. 1207. † 1231. nov. 19. IV. Lajos, thüringiai örgróf † 1227. szept. 13.
Anna <i>Rosztizlo</i> orosz hg. később macsói bán † 1265/4.	Zsófia † 1284. <i>Henrik</i> brabanti hg † 1247.
Erzsébet 1281. özv. <i>Mózes</i> nádor	Henrik sz. 1244. † 1308. ápr. 8. hg. <i>Lüneburg</i> Adelheid † 1280.
Erzsébet <i>Medgyesi</i> Miklós erdélyi vajda † 1233 előtt	Ottó † 1323. jan. 17. gr. <i>Ravensberg</i> Adelheid
Móricz mester † 1339.	Lajos † 1343. gr. <i>Spannheim</i> Margit
Anna <i>somlyói Bálhori</i> László 1355—1378	Hermann † 1413 máj. 24. gr. <i>Nürnberg</i> Margit
Szaniszló 1355—1409.	Lajos sz. 1402. † 1453. jan. 17. <i>Anna</i> . Frigyes szász választott fej leánya † 1462.
István 1409—1422.	Vilmos sz. 1468. † 1509. jul. 11. hg. <i>Mecklenburg</i> Anna † 1525. ápr. 28.
Veronka <i>szokoly Zokoly</i> Miklós	Fülöp sz. 1504. † 1567. <i>Krisztina</i> , a szász herceg leánya † 1549.
Miklós <i>bélteti Drágfi</i> Julia	Vilmos sz. 1532. † 1592. hg. <i>Württemberg</i> Sabina † 1581.
Borbála <i>gerendi Gerendi</i> Péter	Móricz sz. 1572. † 1632. gr. <i>Nassau-Siegen</i> Julia † 1643.
János <i>somkeréki Erdélyi</i> Kata	Ernő sz. 1623 † 1693. gr. <i>Solms</i> Mária-Eleonora † 1689.
Erzsébet (Anna) <i>Jelsővadászai Rákóczi</i> Zsigmond erd. fej. sz. 1544. † 1608.	Károly sz. 1649. † 1711. gr. <i>Leiningen</i> Alexandrina-Julia † 1703.
I. György erd. fejedelem sz. 1591. † 1648. <i>serkei Lőránffy</i> Zsuzsanna sz. 1600. † 1660. ápr. 18.	Sarolta-Amália sz. 1679. márcz. 8. † 1722. okt. 18. II. Rákóczi Ferenczné
II. György erd. fejedelem sz. 1621. † 1660. <i>somlyói Bálhori</i> Zsófia	
I. Ferencz erd. fejedelem sz. 1645. † 1676. <i>brébiri Zrínyi</i> Ilona † 1703. febr. 18.	
II. Ferencz fejedelem sz. 1676. † 1735. Hesseni S. Amália	

Tekintsük azonban abból a szempontból a dolgot, hogy az Árpádok királyi vére 800 esztendő múltán és előbb messze szétágazva egyesül ismét két oly fejedelmi utódban, a kikre mi csak lelkesedéssel tudunk gondolni. És ebben a lelkesedésben benne van a szeretet. A szeretetteljes érdeklődés minden kis apróság iránt, a mi az ők nagy életükhöz fűződik. Ha őseink oly nagy súlyt helyeztek arra, hogy Magyarország királya (ha nőágon is) Árpádházi utód legyen: mi is megelégedéssel vehetjük tudomásul, hogy Magyarország egykori választott fejedelme, II. Rákóczi Ferenczben ez a feltétel sem hiányzott.

Sándor Imre.

Ós f á k.

— Összeállította: Gyulai Rikárd. —

XLIV.

csikszentmártoni Szabó Gábor leszármazása.

Folytatás.)

B) Az anyai ág.

9. Az *ujvárosi Ujvárosi* cs.

Bölcsője talán Szatmármegye; ott fekszik *Avas-Ujváros* (a *szinyér váraljai* járásban) és ott produkált egy Kovács alias *Ujvárosi* cs., melynek nemesége 1786-ban el lett ismerve (Orsz. lt. Lib. Reg. LIII. 364. — KK.). III. János költözött a Rákóczi-forradalomkor Debreczenből Gyaluba.

Pálmay (II. köt.) szerint Ujvárosi István (az árkosi Veres Mária férje), ki ügyvéd volt, Désről került Brassóba, és neje után *kökösi* birtokos volt. De ezen István nem lehet fia azon Ujvárosi Józsefnek, ki Nagy Iván (XI. 395. l.) szerint 1824. II. 10-én Sepsi-, Kézdi-, Orbai- és Miklósvár-széktől nemesi bizonyítványt kap, és ezt 1825. XII. 5-én Krassó vármegyében hirdetteti ki, mert árkosi Veres Mária férje, Ujvárosi István 1790 körül szerepel, míg Ujvárosi József fia István, ki előbb Krassó megye esküdtje volt, az 1860-as években kapriorai uradalmi tiszt. Családi közlés szerint is Veres Máriának apósa nem Ujvárosi József, hanem János volt.

Azon *kökösi* Ujvárosi János, *szatmármegyei* állatorvos, ki 1896. I. 30-án élete 34. évében halt el *Szinyér-Váralján* és fia volt néh. Jánosnak, ugy látszik tulajdonképen az *ujvárosi Ujvárosi* cs. tagja.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

Nemes levél (címeres-) kelt Pozsony, 1638. III. 24-én Ferdinánd királytól Ujvárosi János. fivére Gáspár és anyja Szemere Anna részére (kihirdetés Nagy-Várad 1643. XII. 28-án) ezen

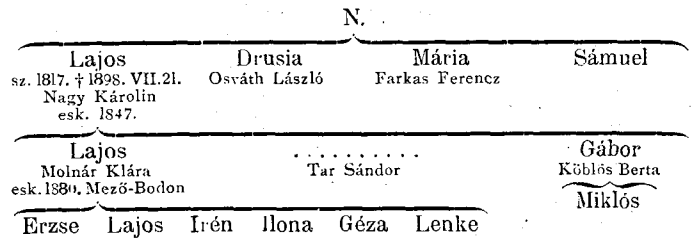
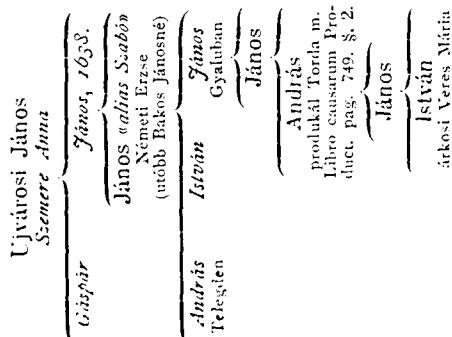
címerrel: kék paizsban zöld téren fészkeben ülő pelikán saját vérével három fiát táplálja. — Sisakdíz: a sisak koronáján könyöklő vörös mezű, zöld hajtókás kar, kezében görbe kardot tart. — Takarók: kék-arany; vörös-ezüst. (S. ung. A. 691. l. 475. táb. „Ujvárossy“ alatt — Hiteles másolat a *biharmegyei* lt.-ban.)

NB. Pálmay szerint a cs. címere: kék paizsban kar karddal. Sisakdíz: a *paizsalak*.

Az 1754—55-ki országos nemesi összeírásakor *Biharmegyében* Ujvárosi András, István és János lettek felvéve mint nemesek. (U. N. J. I. 207. l.)

Egy Ujvárosi Jakab 1838-ban Küküllő megyében homagialis esküt tesz. (V. ö. Birtokviszonyok.) — (Kük. vm. lt.)

Leszármazás (Mike S. és családi közlés szerint):

Családtagok.

Talán ide tartoznak:

Ujvárosi Mihály, 1619-ben ev. ref. pap (Tört. tár. 1898: 627. l.)

Ujvárosi András, 1645-ben ev. ref. pap (Tört. tár. 1898: 638. l.)

Ujvárosi István, 1669-ben kolozsmegyei provisor. (Tört. tár. 1896: 51. l. 1862. és 1864. pont.)

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást nyertek:

Ujvárosi Ferencz neje Dombi Franciska: Hidvég (F.-Fej. vm.);

Ujvárosi Zsigmond neje Kispál Ágnes és gyermekei:

” Ferencz, Klára, Zsuzsa, Anna, József és

” Mária, Könczei Ferenczné: Peselnek, Rukur (F.-Fej. vm.);

Ujvárosi Jakab neje Szepesi Julia: Oláh-Sályi (Kük. vm.) községekben volt birtok után.

10. Az *árkosi Veres* cs.

Források (illetőleg irodalom): N. I. XII. 152. — S. kk. — Sz. oklt. — Jegy.

Irt a családról Pálmay J. is a II. kötetében.

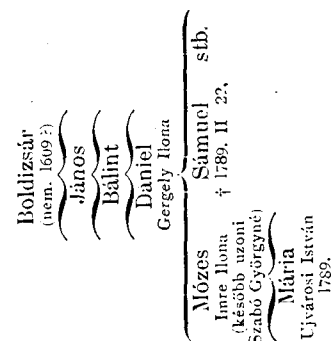
Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

Nemes levél (címeres-) kelt Gyulafejérvár, 1609. V. 25-én Báthori Gábortól árkosi Veres Boldizsár részére. (Orsz. lt. Gy. K. 6. Lib. Reg. 271. — S. kk.)

Nemes levél (címeres-) kelt Kassa, 1648. II. 22-én, I. Rákóczi Györgytől árkosi Veres István részére. (Orsz. lt. Gy. K. 23. Lib. Reg. 58. — S. kk.)

Veres György és Boldizsár sepsiszéki lófők Árkosról 1602. VIII. 1-én hűségi esküt tesznek. (Sz. Oklt. V. 1029. sz. 207. l.)

Leszármazás:

11. A *sepsi-szentiványi és uzoni Kispál* cs.

Források (illetőleg irodalom): K. 259. — N. I. VI. 266. — K. B. — S. sbbg. A. — Sz. Oklt. — Jegy.

Irt a családról Pálmay J. is a II. kötetében.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

Kispál János és Jakab darabantok és György szabad székely Sepsi-Szentiványról 1602. VIII. 1-én hűségi esküt tesznek. (Sz. Oklt. V. 1029. sz. 202. l.)

Reichenauer Konstantinnak (a S. sbbg. A. első szerkesztője) hátra maradt és birtokomban levő jegy-

zékeiben van egy a Kispál-családra vonatkozó egyszerű ilyen feljegyzés: „Scutum videlicet militare coelestini coloris ercetum, cuius fundum cespes viridis oecupat, cui instat homo integer rubro indutus, *armatus* ensem evaginatum sanguine tinctum sursum porrectum, sinistra vero manibus tres maturi tritici *aristas* tenens. — Supra scutum galea militaris clausa est posita, quam contegit diadema regium gemmis *et* unionibus decenter exornatum, ex cono vero galeae teniae sive lem-nisci variorum colorum hinc inde defluentes utrasque margines ipsius scuti pulcherrime ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite sive principio praesentium litterarum nostrarum docta et arte pictoris clarius expressa et depicta cernuntur. *Kelt Medgyes 1605. IX. 15-én.*“

Pálmay szerint 1605. IX. 15-én Bocskai fejedelem Kispál Bálintot és Tamást (ha jól értem) valóságos és kétségtelen primoroknak nevezi. — Ezen okirat Kispál Sándor birtokában, Fiumében.

Rákóczi György (Gyulafejérvárt) 1650. III. 28-án *uzoni* Kispál Bálint, lovas székely hadnagy *ajánlatára szentiváni* Kispál Mihályt és fiait különböző szolgálatainak elismerésüül *aiacsony* rendű nemesi helyzetükből kiemeli és nekik a fenttíhez teljesen hasonló címert adományoz, csak stylaris tekintetben van némi eltérés. (Hiteles másolat Kispál László kir. mérnök úr birtokában Dicső-Szentmártonban. — Orsz. lt. 1650. Gy. K. 25. Lib. Reg. 180. 1.)

Ha a két címér leírásnak szövege szóról-szóra egyezne, úgy azt hinném, hogy egy és ugyanazon címéradományozásról van szó, és hogy Reichenauer (ki tévedhetett és tévedett is sokszor, de azért — amint alkalmam volt személyes érintkezésben tapasztalni — lelkiismeretes író volt) a Medgyesen 1605. IX. 15-én kelt okmány alatt azon okiratot értette, melyet Pálmay említ ugyanezen kelettel. De mivel Kispál Mihály 1650-ben *uzoni* Kispál Bálint *ajánlatára* kapta az armalist, azt hiszem, hogy két külön címéradományozás történt és hogy említett Mihály *rokona* (de nem fia, a mint ezt Pálmay által közölt leszármazási táblán látjuk) volt Kispál Bálintnak, ezért pártfogolta Mihályt és ezért kapta utóbbi Bálint címérét is.

A címér tehát: kék paizsban, zöld téren vörös ruhás vitéz jobbában véres kardot, baljában három arany (érett) buzakalászt tart. — Zárt sisak. Sisakdisz: nincsen. — Takarók: különfélék.

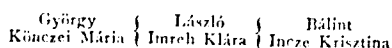
Igy látható a címér S. sbbg. A-ben is (179. I. 117. táb.) csakhogy a vitéz fejen sas-tollas, fekete prémes kalpag van és csizmája sárga, a takarók pedig kék-ezüst; vörös-arany színűek.

Igazolta a cs. nemességét és címérét pávai Vajna Tamás a kamarási méltóság elnyerése alkalmával. Kispál Mihály 1792-ben, Albert és Lajos 1838-ban tesznek homagialis esküt Kük. vm. ben. (Kük. vm. lt.)

Leszármazás (N. I. — K. B. — és Pekri szerint):

Családi közlés szerint:

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást nyertek:

- Kispál Borbála, Gyárfás Elekné: Nagy-Kend (Kük. vm.);
- „ Lajos: Szőkefalva, Borzás, Gálfalva, Erdőallya, Kis-Sáros (Kük. vm.);
- „ Károly: Kövesd, Gainár, Vecserd, Mártontelke (F.-Fej. vm.);
- „ Ágnes, Ujvárosi Zsigmondné: Bukur, Peselnek (F.-Fej. vm.);
- „ Róza, Salamonné Peselnek (F.-Fej. vm.) községekben volt birtok után.

12. *A lisznyói Incze cs.*

Források (illetőleg irodalom): N. I. V. 239. — KK. — Jegy.

Irt a családról Pálmay J. is (II. köt.), ki a kilyéni és lisznyói Inczéket egy közös törzsből eredőnek mondja. Mivel adatai, különösen a leszármazási tábla, összevág a Mike-gyűjteményben (prod. perek) található adatokkal, úgy e családról hozott cikkét szívesen elfogadjuk.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

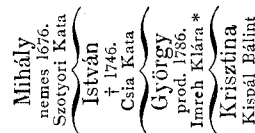
Nemes levél (címeres) kelt 1676. II. 5-én, Apafi Mihálytól lisznyói Incze Mihály részére ezen címerrel: kék paizsban zöld téren fejjér lovon vörös ruhás és mentés vitéz felemelt jobbában görbe karddal, baljával a kantárszarakat fogja. Sisakdisz: nincsen. Takarók: különfélék.

(Pálmay szerint az eredeti armalis Incze István mérnök birtokában K.-Vásárhelyt.)

Nemesi igazolás kelt Bécs, 1786. VI. 19-én lisznyói Incze György (Háromsz.) részére. (Orsz. lt. Lib. Reg. LIII. 484. Nr. 129. — Mike: Prod. perek. KK.)

Igazolta a cs. nemességét és címérét pávai Vajna Tamás a kamarási méltóság elnyerése alkalmával. NB. Lófősítés kelt Gyulafejérvár, 1631. VII. 10-én kilyéni Incze Benedek és István részére I. Rákóczi Györgytől. (Orsz. lt. Gy. K. 16. Lib. Reg. 197. — S. kk.)

Leszármazás:

13. *Az ikafalvi Dombi cs.*

Források (illetőleg irodalom): Sz. Oklt. — S. kk. — S. sbbg. A. — Jegy.

Irt a családról Pálmay J. is a II. kötetében.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

Dombi László és Mátyás 1568-ban, Dombi András 1587-ben mint ikafalvi jobbágyok említve. (Sz. Oklt. V. 951. sz. 86. I. és IV. 723. sz. 97. I.)

Dombi Tamás és András 1602. VIII. 1-én már mint ikafalvi szabad székelyek tesznek hűségi esküt. (Sz. Oklt. V. 1029. sz. 180 és 181. I.)

Pálmay szerint Dombi *Balász* (v. ö. a következő nemesítéssel) és fiai: János, Tamás, Péter és László nyertek címeres nemeslevelet, melynek eredetije Dombi Domokos birtokában (Kovácsnán) van.

Nemes levél (címeres-) kelt Kolozsvár, 1655. II. 25-én, II. Rákóczi Györgytől ikafalvi Dombi *Balász* (Vazul) részére (v. ö. az előbbi nemesítés-) ezen

címérral: kék paizsban zöld téren barna lovon jobbra vágató zöld ruhás vitéz felemelt jobbában görbe kardot villogtat, baljában a kantárszarakat tartja. Sisakdisz: nincsen. — Takarók: kék-

* V. ö. a Kispál család leszármazását 11. alatt

arany; vörös-ezüst. (Orsz. It. Gy. K. 26. Lib. Reg. 483. — Skk. — Tagányi. — S. sbbg. A. 149. I. 87. táb. „Domby I. v. Ikafalva, a)“ alatt.)

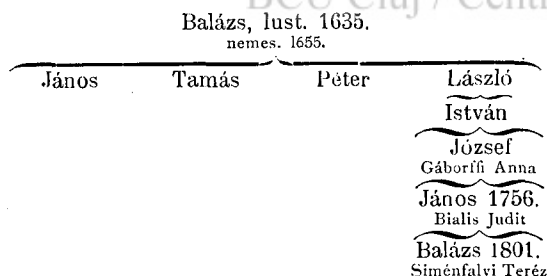
Pálmay szerint Dombi István alias Deésy Péter, Tamás és János de Ikafalva 1662. IV. 2-án nyertek armalist Lipót királytól, melynek eredetije Dombi Domokos birtokában (Kovácszán) van.

NB. Egy Dombi Bálint 1629. XII. 22-én nyert armalist Brandeburgi Katalintól (kihirdetés Tordán ellenmondással). Ezen Bálint 1641-ben még élt Tordán. (V. S.)

Czímer: a) Osztott paizs; a felső kék mezőben zöld téren, vörös nyeregtakaróval borított fehér lovon, fehér kabátos, kék nadrágos vitéz sárga csizmával, fején tollas, fekete prémes kalpag, oldalán arany övön csüngő fekete kardhüvely, felemelt jobbában görbe kardot villogtat, baljában a kantárszárakat tartja; az alsó vörös mezőben koronázott zöld hármás dombon könyöklő pánczélos kar kezében török fejes görbe kardot tart. Kiséret jobbról három (1, 2) hatágu arany csillag, balról ezüst holdsarló. Sisakdisz: az alsó mezőbeli kar. Takarók: kék-arany; vörös-ezüst. — V. ö. a 3. családnál leirt czímeres pecsétet. (S. sbbg. A. 149. I. 87. táb. „Domby v. Ikafalva, b)“ alatt.)
b) Kék paizsban koronán könyöklő vörös mezű kar, kezében törökfejes egyenes kardot tart. Kiséret a könyök hajlás felett: két (1, 1) hatágu arany csillag és ezüst holdsarló. Takarók: kék-arany; vörös-ezüst. (Pál. II.)

Igazolta a cs. nemességét és czímerét csik-szentdomokosi Sándor László a kamarási méltóság elnyerése (1888) alkalmával.

Leszármazás (Pálmay szerint):

Birtokviszonyok.

Földterhermentesítési kárpótlást nyertek:

Dombi Francziska, Újvárosi Ferenczné: Hidvég (F.-Fej. vm.);

(?) Dombi . . . -né, Viski Lotti (Viski Péter örököse): Debren, Nagymon-Ujfalu, Kucsó (K.-Szol. vm.);

Dombi László, Balázs, István és

„ János testvérek: Kis-Kerék, Farkastelke (A.-Fej. vm.); Hosszuaszó, Hosszupatak (Kük. vm.) községekben volt birtok után.

14. *A siménfalvi Siménfalvi cs.*

Lásd: XXX. 4. alatt.

Pótlás.

Siménfalvi János homagialis esküt tesz 1838-ban Kük. vm. ben. (Kük. vm. It.)

15. *Az alsó csernátóni Bernáld cs.*

Irták magukat „Bernáld“- és Bernáld-nak is, egy ága a „mező-madarasi“ előnévvel élt. (Sz. Oklt. V. 995. sz. 140. I.)

Kövári L. és Nagy I. ezen családot a Czirják-családból származtatják é. p. azon Czirják Bernáld-tól, ki 1506-ban jelen volt az agyagfalvi gyűlésen. (Sz. Oklt. I. 226. sz. 316. I.)

Báthori Zsigmond egy Gy.-Fejérvárt 1583. VI. 14-én kelt ítéletvele szerint (Sz. Oklt. V. 989. sz. 135. I.)

„Kizdi Bernáld de Alsó-Csernátón“ törzse a családnak, de a Czirják-családból való kiszármazásról ezen okmányban szó sincs.

Irt a családról Pálmay J. is (II. és III. kötet). Szerinte (II. köt. pótlék) azon Bernáld cs., mely jelenleg Hunyadmegyében él, csak egy ága az alsó-csernátóni Bernáld-családnak. Tudjuk jól, hogy ezen hunyadmegyei Bernáld-családból nemrég Miklós, hátszegi közjegyző nyert nemességet a közügyek terén szerzett érdemei elismeréséül. Ha csakugyan az alsó-csernátóni Bernáld-család ivadéka, akkor miért volt szüksége új nemesítésre s miért nem kérte az „alsó csernátóni előnevet is.“

Források (illetőleg irodalom): K. 35. — N. I. II. 28 és 29. — Sz. Oklt. — Dániel cs. lt. — Jegy.)

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

Bernáld Miklóst azon kézdi-széki *főemberek* közt találjuk, kik (1566 körül) II. János király hadában hiven szolgáltak. (Sz. Oklt. II. 353. sz. 195. I.)

Donáció kelt Torda, 1567. III. 5-én, II. János királytól Bernáld Miklós részére hat ház jobbágyra Al-Csernátónban. (Sz. Oklt. II. 361. sz. 214. I.)

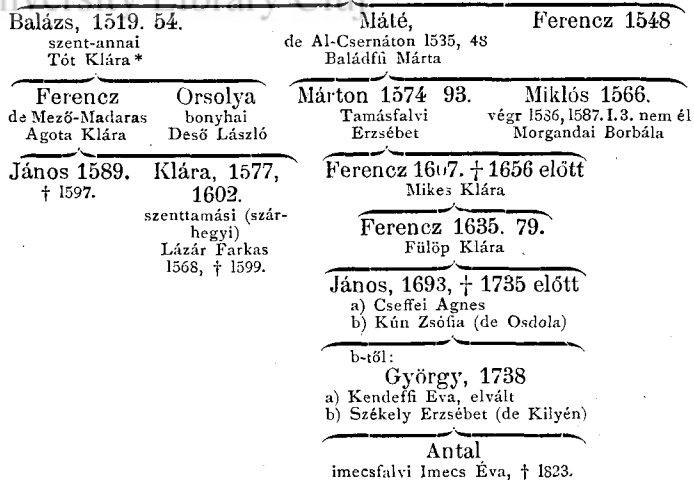
Bernad Ferencz kézdi-széki *nemes* Alsó-Csernátónból 1602. VIII. 1-én hűségi esküt tesz. (Sz. Oklt. V. 1029. sz. 180. I.)

Czímer: kék paizsban zöld téren, nyakán előlről nyíllal átlőtt természetes színű daru áll, felemelt jobbában golyót tart. Sisakdisz: a paizsalak. — Takarók: kék-ezüst mindkétfelől. (Czímergyűjteményünk, Béli István után).

Leszármazás (Sz. Oklt. V. 956., 989., 995. sz. VI. 1047. és 1158. sz. — N. I. stb.):

Kézdi Bernáld de Alsó-Csernátón

Jánosi Magda

Birtokviszonyok:

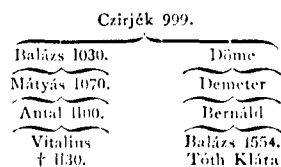
Földterhermentesítési kárpótlást nyert:

Bernáld Jánosné, Bors Mária (g. Kálnoki Mária örök.): Árapatak (F.-Fej. vm.) községekben volt birtok után.

16. *Az imecsfalvi Imecs cs.*

Források (illetőleg irodalom): K. 126. — N. I. V. 234 és XIII. 288. — Sz. Oklt. — S. kk. — B. 147. — K. B. — Kemény. — Apor: Lusus Mundi. — Mike. — S. sbbg. A. — Jegy.

* Pálmay J. lelkiismeretlenségének illusztrálására szolgáljon az alábbi példa:

Minden egyébiről eltekintve harmad unokatestvérek között 400 esztendő időbeli eltérés! (V. ö. Háromszék 126. és 71. lapjait.)

Irt a családról Pálmay J. is (II. kötet.)

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok):

Donatio kelt Torda, 1567. III. 5-én, II. János királytól Imecs Domokos részére négy ház jobbágyra Imecsfalván. (Orsz. It. Gy. K. Cent. B. 46. — Sz. Oklt. II. 361. sz. 214. 1.)

Donatio (nova) kelt Gyulafejevárvár, 1584. IV. 30-án, Báthori Zsigmondtól* Imecs Mihály részére Nyujtódon (kuriával), Szászfalun, Osdolán, Baksafalván, Almáson és Lemhényen levő részjóságaira. (Orsz. It. Gy. K. 1. Lib. Reg. 202. — Skk.)

Donatio kelt Gyulafejevárvár, 1588. VIII. 6-án, Báthori Zsigmondtól ugyanazon Imecs Mihály részére három jobbágytelekre Sepsi-Martonosban. (Orsz. It. Gy. K. 2. Lib. Reg. 52. — Skk.)

NB. Báthori Gábor hilibi Gál János és haralyi Arras Imrének adományozza az Imecsfalván, Orbai-székben és más székely székekben levő mindazon birtokokat, melyek előbb imecsfalvi Imecs Mózes tulajdonában voltak, de a melyeket ez hűtlenségeért elvesztett. Kelt Kolozsvár 1611. X. 19-én. (Sz. Oklt. VI. 1055. sz. 33. 1.)

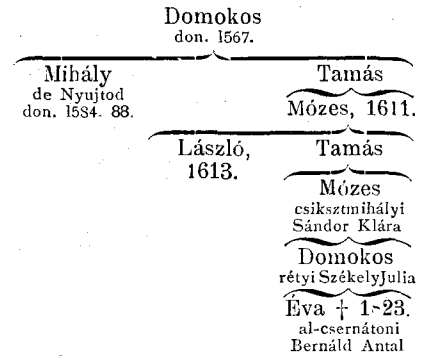
Báthori Gábor rendelete Toldalagi Mihály háromszéki alkirálybírónak, hogy Imecs Mózes *árlatlanul* elfoglalt részjóságát Imecs Lászlónak adassa vissza hilibi Gál Jánostól. Kelt N.-Szeben, 1613. IV. 17-én. (Sz. Oklt. VI. 1058. sz. 36. 1.)

Czímer: a) kék paizsban könyökben meghajtott pánccélos kar kezében török-fejes görbe kardot tart. Sisakdisz: függőlegesen hegyével felfelé állított törökfejes görbe kard. — Takarók: kék-arany; vö-

* A S kk.-ben az évszám 1554, a mi csak tollhiba, mert akkor Báthori Zs. nem fejedelmeskedett és Báthori Zsigmondnak 1. sz. Lib. Reg. 1582-ben kezdődik.

rös-ezüst. (Czímergyűjteményünk — és Imecs Zsigmond „Orbai szék notarijussa“ pecsétje 1796-ból).
Czímer: b) katonai paizsban oroslán-láb egyenes kardot tart, melynek hegyére farkas-fej van szúrva. Sisakdisz: függőlegesen hegyével felfelé állított egyenes kard, melyre emberfej van szúrva. (S. sbbg. A. 171. I. 109. tab. „Imecz II. v. Imeczfalva“ alatt. Imecs László, Domokos, Antal és Imre pecsétjei után.)

Leszármazás:

Birtokviszonyok.

Földtehermentesítési kárpótlást nyertek:

Imecs József, rákosdi Farkas Zsigmondné: Jovalcsel, Pokolvalcsel, O.-Bretteye, Telek, Répás, Petrény, Al-Nádasd, Sztrigy-Szt-György (Huny. vm.);

Imecs János: Erősd (F.-Fej. vm.);

„ Domokos és Dénes: Szépmező (Kük. vm.);

„ Ohába (A.-Fej. vm.);

Imecs Anna, Túri Györgyné: Mező-Keménytelke (Tord. vm.);

Imecs Róza, Mátéffiné (és nem Máriaaffiné, mint Kemény és Pálmay írja): Lodormány, Lunka (Kük. vm.) községekben volt birtok után.

„Halotti Beszédék“ az Erdélyi Országos Múzeum és a kolozsvári ref. kollegium könyvtárában. (1711. előttiek.)

— Összeállította: Köblös Zoltán. —

(VII. és befejező közlemény.)

1. *Apafi Mihály* felett 1691. febr. 16. Zabanius Izsák. (latin.) Cibinii. (1691.) 4° 8 sztl. lev. (Múz.)

2. altorjai *Apor István* felett 1706. jun. 28. (latin.) Claudiopoli. (1706.) 4° 6 sztl. lev. (Koll.)

3. losonczy *gr. Bánffy György* emlékezete. Életrajz és gyászversek. (magyar és latin.) Kolozsváratt. 1709. 4° 28 sztl. lev. (Múz.)

Bethlen Gáborné I. Károlyi Zsuzsánna.

4. *gr. Bethlen István* felett Fejérváron 1648. márcz. 29. Medgyesi Pál. (magyar.) Váradon. 1653.¹ 4° 18 l. (Múz.)

5. iktári *gr. Bethlen Krisztina* (István leánya) felett. Debreczenben. 1632. 4° 40 sztl. lev. 1. Keeskeméti Mihály Ecseden 1631. nov. 25. (magyar.) 9 sztl. l. —

2. Debreczeni István Báthorban. (magyar.) 7 sztl. l. —

3. Veresmarthi Gáspár Báthorban. (latin.) 5 sztl. l. —

4. Pécsváradi Péter Báthorban 1631. nov. 26. (magyar.) 14 sztl. l. —

5. Tarczali Péter. (magyar.) 9 sztl. l. —

6. Keresszeghi István Báthorban 1631. nov. 26. (magyar.) 10 sztl. l. —

7. Thormai Gáspár. (latin.) 4 sztl. l. —

Bucsúztató verseket irtak: Fileki János, Vásár-

helyi István, Marosvásárhelyi János és Váci János. (Múz.)

6. iktári *gr. Bethlen Péter* felett. Várad. 1646. 4° 138 l. 1. szathmári Lázár Miklós Liskafalván 1646. okt. 22. (magyar.) 19 l. —

2. Szilágyi Benjamin István u. ott. 1646. okt. 21. (latin.) 20—33 l. —

3. szathmári Lázár Miklós Lutsinán 1646. okt. 24. (magyar.) 33—41 l. —

4. selyei Balog István Sz.-Mihályon 1646. okt. 28. (magyar.) 42—48 l. —

5. u. az Szántón 1646. okt. 31.² (magyar.) 49—56 l. —

6. szathmári Lázár Miklós Nyiregyházán 1646. nov. 2. (magyar.) 56—64 l. —

7. Dobrai Bálint Báthorban 1646. nov. 2. (magyar.) 65—71 l. —

8. Hodászi Miklós Báthorban 1646. nov. 3. (magyar.) 72—93 l. —

9. Verézi Ferencz Nyir-Báthorban 1646. nov. 4. (magyar.) 94—124 l. —

10. Csulai György Báthorban 1646. nov. 4. (magyar.) 124—138 l. (Múz. Koll.)

7. *Biczó Anna*, Dobozi István házastársa felett a debreczeni nagy temetőben 1667. aug. 23. komáromi Csipkés György. (magyar.) Sárospatakon. 1668. 4° 32 l. (Múz.)

¹ Tévedésből 1553

² Tévedésből szept. 31.

8. *Bocskai István* felett 1673. május 29. Colosvaratt. 1674. 4° 56 sztl. lev. 1. Görgői Pál a háznál. (magyar.) 9 sztl. lev. — 2. Técsi György a ház előtt. (magyar.) 7 sztl. lev. — 3. Porcsalmi András a reform. templomban. (magyar.) 11 sztl. lev. — 4. Pósaaházi János. (latin.) 9 sztl. lev. — A Bocskai familia genealogiája. 5 sztl. lev. — 5. Diószegi Sámuel. (magyar.) 8 sztl. 1. — Bucsúztató versek. (Múz. Koll.)

Bocskai Istvánné I. Lónyai Zsuzsánna.

9. *Bulcsesti Sára*, hallerkői Haller István hitestársa felett Szebenben 1708. jun. 17. Nádudvari Péter. (magyar.) Szeben. 1708. 4° 8 sztl. lev. (Múz.)

10. *Dalmadi Zsuzsánna* (István leánya) felett 1668. jan. 4. Szepesi W. András. (magyar.) Saros Patakon. 1688. 4° 56 l. (Múz.)

11. *Daróczi Zsófia*, albisi Zólyomi Miklós özvegye felett Jankafalván 1646. nov. 29. Hodászi Miklós. (magyar.) (Várad. 1646.) 4° 33 l. (Múz. Koll.)

Debreczeni Tamásné I. Tarjáni Margit.

Dobozi Istvánné I. Biczó Anna.

12. galanthai *gr. Eszterházy László, Ferencz, Tamás* és *Gáspár* felett Nagyszombatban 1652. nov. 26. Hoffman Pál (magyar.) és erdődi Pálffy Tamás. (latin.) Viennae Austriae. 1653. 2° 28 l. és 7 sztl. lev. (Múz.) hallerkői *Haller Istvánné* I. Bulcsesti Sára.

13. *Hodászi Lukács* felett 1613. május 19. keserői Dajka János. (magyar.) Bucsúztató verseket irtak: Panotanus András, Zabraghi Mihály és Budaeus János. Debreczenben. 1613. 4° 12 sztl. lev. (Múz.)

14. *Ibrányi Ferencz* felett 1659. jul. 29. az ibrányai egyházban Medgyesi Pál. (magyar.) Saros-Patakon. 1659. 4° 27 l. (Koll.)

15. *Károlyi Zsuzsánna*, Bethlen Gábor házastársa felett. Gyulafehérvár. 1624. 4° I. 168 l.; II. 263 l.

I. 1. Gelei István. (latin.) 29—46 l. — 2. Károlyi György. (magyar.) 48—56 l. — 3. Balai Mihály. (latin.) 59—67 l. — 4. Kemény János. (latin.) 76—80 l. — 5. Mindszenti Gábor. (latin.) 80—83 l. — 6. Balai Mihály. (latin.) 85—93 l. — 7. Csulai György. (latin.) 103—111 l. — 8. Petri Ferencz. (latin.) 111—115 l. — 9. Bojthi Gáspár. (latin.) 125—140 l. — 10. iktári Bethlen Péter. (latin.) 140—146 l. — 11. Opitz Márton. (latin.) 146—153 l. — 12. Kemény János. (latin.) 154—157 l. — 13. Lippai János. (latin.) 157—162 l. — 14. Gelei István. (latin.) 163—168 l. — II. 1. Melotai Nyilas István 1622. május 14. Kolozsváron. (magyar.) 11 l. — 2. Gyöngyösi András 1622. május 18. (magyar.) 11—22 l. — 3. Keserői Dayka János 1622. május 19. (magyar.) 23—34 l. — 4. Melotai Nyilas István 1622. május 20. (magyar.) 34—44 l. — 5. Keserői Dayka János 1622. május 22.³ (magyar.) 44—57 l. — 6. Szilvási Márton 1622. május 22. (magyar.) 57—67 l. — 7. Gyöngyösi András 1622. május 23. (magyar.) 68—80 l. — 8. Melotai Nyilas István 1622. május 24. (magyar.) 80—90 l. — 9. Deési István 1622. május 25. Tordán. (magyar.) 91—111 l. — 10. Gyöngyösi András 1622. május 26. Enyeden. (magyar.) 112—124 l. — 11. Keserői Dayka János 1622. május 26. Gyulafehérváron. (magyar.) 124—139 l. — 12. Czeglédi János 1622. jun. 29. u. ott. (magyar.) 140—150 l. — 13. szikszai Hellepoeus János (1622. jun. 29.) u. ott. (magyar.) 150—168 l. — 14. keserői Dayka János 1622. jul. 1. u. ott. (magyar.) 168—190 l. — 15. Gönczi József 1622. jul. 1. u. ott. (magyar.) 190—208 l. — 16. Alvinczi Péter 1622. jul. 1. u. ott. (magyar.) 208—221 l. — 17. Keresszeghi István 1622. jul. 1. u. ott. (magyar.) 221—235 l. — 18. Szepesi Mihály 1622. jul. 2. u. ott. (magyar.) 235—250 l. — 19. Váradai István

1622. jul. 3. u. ott. (magyar.) 250—263 l. — Bucsúztató verseket irtak: Bihari Benedek, Bojthi Gáspár, Debreczeni Gáspár, Miskolczi György, Kőrösi István, Kovachoczy István, háportoni Forró Pál, Opitz Márton, Filiczki János, Muraközi Márton, Komjáti Mátyás, Dobrai Bálint, Gönczi János, Galgóczi István, Barovius Miklós, Károli István, Miskolczi István, Tariáni Gergely, Diószegi Albert, Gönczi Mihály, Szikszai István, Abany János, Liskai Pál, Kereszturi Ferencz, Szempléni György, Poncaenus Tamás, Diószegi István, Barsi János, Ary Mihály, Szikszai András, Szeli István, Palóczy Mihály, Maklári Demeter, Báthori Gergely, Monaki János, Czeczinus Mihály. (Múz. Koll.)

16. malomvizi *Kendefi János* felett Kolozsváron 1694. márcz. 23. Enyedi István. (magyar.) Kolosváratt. 1697. 4° 8 sztl. lev. (Múz.)

17. misztótfalusi *Kiss Miklós* felett. (Kolozsvár. 1702.) 4° 34 l.⁴ 1. Csepregi Turkovitz Mihály 1702. márcz. 22. (magyar.) 17 l. — 2. Szathmár-Némethi Mihály (1702. márcz. 22.) (magyar.) 18—23 l. — 3. Enyedi István 1702. ápr. 4. (magyar.) 24—34 l. (Múz. Koll.)

Kmita Andrásné I. Wilhelm Krisztina.

18. *Kovácsnai Péter* felett 1673. jul. 25. Colosvaratt. 1674. 4° 1. Porcsalmi András. (magyar.) 8 sztl. lev. — 2. Pataki István. (latin.) 4 sztl. lev. (Múz.)

19. *Lónyai Zsuzsánna*, Bocskai István hűtőstársa felett a szeredahelyi egyházban 1656. nov. 12. Medgyesi Pál. (magyar.) Saros Patakon. 1657. 4° 25 l. (Múz.)

20. *Perényi Katalin* emlékezete. (latin.) Claudiopolí. 1693. 2° 34 sztl. lev. (Múz.)

21. *Rákóczi Györey* felett Fejérváron 1640. jan. 10. Medgyesi Pál. (magyar.) Váradon. 1653.⁵ 4° 20 l. (Múz.)

22. *II. Rákóczi György* felett Váradon 1660. jun. 7. Czeglédi István. (magyar.) Kassan. 1661. 4° 33 sztl. lev. (Múz.)

23. *Rákóczi Zsigmond* felett Fejérváron 1652. ápril 28. Medgyesi Pál. (magyar.) Váradon. 1653.⁶ 4° 20 l. (Múz.)

24. *Rákóczi Zsigmond* változása pápai Borsáti Ferencz által. (latin és magyar.) Várad. 1656. 4° 9 sztl. lev. (Koll.)⁷

25. *gr. Rhédei Ferencz* felett. Patak. 1668. 1669. 4° 1. Czeglédi István. (magyar.) 162 l. — 2. Pósaaházi János. (latin.) 8 sztl. lev. — 3. szántai Poóts István 1667. nov. 20. (magyar.) 36 l. — 4. Görgői Pál. (magyar.) 28 l. — 5. Eszéki István. (magyar.) 38 l. (Múz. Koll.)

26. *Rhédei László* felett 1663. jul. 22. Báthori Mihály. (magyar.) Debreczen. 1664. 8° 8 (Múz. Koll.)

27. *Seemere György* felett. Debreczen. 1704. 4° 68 l. 1. Polgári Gáspár 1703. május 11. (magyar.) 9 l. — 2. Nagyváti János. 1703. jun. 24. (magyar.) 10—24 l. — 3. Polgári Gáspár 1703. jun. 24. (magyar.) 25—34 l. — 4. Tarczali Sámuel 1703. jun. 24. (magyar.) 35—50 l. — Bucsúztató versek. 51—68 l. (Múz.)

28. *Szentjóni György* felett Kolozsváron 1704. jul. 14. Soós Ferencz. (magyar.) Kolosváratt. 1704. 4° 6 sztl. lev. (Múz. Koll.)

29. *Tarjáni Margit*, Debreczeni Tamásné felett Werőczy Ferencz. (magyar.) Várad. 1656. 8° 61 l. (Múz.)

30. — — Werőczy Ferencz. (magyar.) Kolosvaratt. 1691. 8° 32 sztl. lev. (Múz.)

31. telekesi *Török Bálint* (István és Komáromi Kata fia) felett. II. n. 1708. 4° 1. Ács Mihály 1708.

¹ Minden eddig ismert példánya esonka.

²⁻⁶ Tévedésből 1553

⁷ A magyar szövegnek csak a czimlapja van meg.

⁸ Báthori M. Hangos trombita. 163—208 l.

³ Tévedésből aug. 22.

ápr. 22. Rozsnyón. (magyar.) 12 l. — 2. Sreter János. (latin.) 13—21 l. — Bucsúztató versek. 22—32 l. (Múz.)

32. *Ványai Gáspár* felett Kolozsváron 1702. jan. 29. Csepregi Turkovitz Mihály. (magyar.) Kolosváratt. 1702. 4° 12 sztl. lev. (Múz.)

33. *Váradi Mihály* felett a kassai templomban 1691. május 27. debreczeni Ember Pál. (magyar.) Kas-san. 1693. 4° 20 sztl. lev. (Múz.)

34. balsaráti *Vitus János* felett 1575. ápr. 9. szikszai Fabricius Balázs. (latin.) Gyászverseket irtak: Schonborn Bertalan, Maior János, Albinus Péter, Caesar

(Császár) György és Szegedi Mátyás. Vitebergae. 1576. 4° 36 sztl. lev. (Koll.)

35. *Wilhelm Krisztina*, Kmita András özvegye felett 1704. jun. 14. Kereszturi Sámuel. (magyar.) Kolosvaratt. 1704. 4° 8 sztl. lev.⁹ (Koll.)

albisi *Zólyomi Miklós*né I. Daróczi Zsófia.

36. *gr. Zrinyi Miklós* felett Csáktornyan 1664. decz. 21. Kéry János. (latin.) Tyrnaviae. (1664.) 2° 2 sztl. lev. és 10 l. (Múz.)

⁹ Csonka.

Szakirodalom.

Magyar Nemzetségi Zsebkönyv. Második sorozat. Nemes családok. I. kötet. Budapest 1905.

A Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság az általa 1888-ban megindított Nemzetségi Zsebkönyv folytatása gyanánt most adta ki a Nemes családok I. kötetét, mely 250 nemes családnak történetét, czimereinek leírását és genealogiai leszármazását adja. Minden egyes családnál a család multja és jelenére vonatkozó adatok vannak feldolgozva, feltüntetve mindenütt a család származását, szétágazását, birtokviszonyait, röviden megemlítve a családnak történelmi és kiválóbb szerepet játszott tagjait, végül pontosan leírva annak czimerit. E részt Pettkó Béla igazgató vál. tag szerkesztette, felhasználva ugy a családok által beküldött adatokat, valamint az egyes családokra vonatkozó irodalmat is. A genealogiai rész az egyes családok jelenleg élő nemzedékét öleli fel, feltüntetve annak közelebbi leszármazását. E résznek szerkesztője ifj. dr. Reiszig Ede igazgató-választmányi tag, ki fáradságos munkájának nagy körültekintéssel igyekezett megfelelni; ugy, hogy egyes családoknál még azok az adatok is lehetőleg figyelembe vétettek,

melyek a kézirat leírása után jutottak a szerkesztő tudomására.

Az erdélyi családok közül a következőket találjuk a kötetben: *bisztrai Aaron, rétyi Antos, szentkatolnai Bakk, váradi és micskei Baranyai, nagybarcsai Barcsai, uzoni Béli, Benedicty, csiktusnádi Beteg, alsó-csernátoni Csernátoni-Vajda, nagyajtai Cserei, vargyasi Daniel, cserneki és tarkeői Dessewffi, fricsi Fekete, érsekújvári Gyarmathi, bulyi es porcsalmi Jékel, tinkovai Macskási, felpesesti és visszentszentgyörgyi Makrai, dálnoki és mezőmadarasi Medve, péchujfalusi Péchi, csikszentmihályi Sándor, nagyrápolthi Szentgyörgyi és kadiczfalvi Török.*

Ama nemes családok közül, melyek adataikat kellő időben bocsátották rendelkezésünkre, csak egy rész — 250 — nyert helyet a vállalat jelen első kötetében. A többi családok adataira remélhetőleg gyors egymásutánban megjelenő további kötetekben — mire a jelen kötet kelendősége fog első sorban irányadó lenni — fognak feldolgozást nyerni.

A jelen kötetet, melyhez dr. Schönherr Gyula a társaság titkára irt előszót, 11 színes czímermelléklet és 14 szövegbe nyomott czímerrajz disziti. Bolti ára 12 kor.

TARTALOM: *Dr. Endes Miklós:* Az úri hatóság fejlődése 1848-ig. — *Sándor Imre:* II. Rákóczi Ferenc házassága. — *Gyulai R.:* Ósfák. XLV. csikszentmártoni Szabó Gábor leszármazása. — *Köblös Zoltán:* «Halotti Beszéd» az Erdélyi Orsz. Múzeum és a kolozsvári ref. kollegium könyvtárában. — *Szakirodalom.*

HIRDETÉSEK.

CSALÁDI CZÍMEREK

rajzolását és festését elvállalja egy
kiváló festőművész.

A heraldikai szabályok legszigorúbb betartásáért kezeskedik. — Árak mérsékeltek. — Megrendeléseket közvetít

a Szerkesztőség.